

A PESTI POLGÁRI KERESKEDELMI TESTÜLET
ALSÓFOKÚ SZAKISKOLÁJÁNAK
TÖRTÉNETE ÉS JELEN ÁLLAPOTA.

A MAGYAR ÁLLAM EZREDÉVES ÜNNEPÉNEK ALKALMÁBÓL

IRTA

NÉVY LÁSZLÓ

IGAZGATÓ.

BUDAPEST.

A PESTI LLOYD-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1896.

A PESTI POLGÁRI KERESKEDELMI TESTÜLET
ALSÓFOKÚ SZAKISKOLÁJÁNAK
TÖRTÉNETE ÉS JELEN ÁLLAPOTA.

A MAGYAR ÁLLAM EZREDÉVES ÜNNEPÉNEK ALKALMÁBÓL

IRTA

NÉVY LÁSZLÓ

IGAZGATÓ.

BUDAPEST.

A PESTI LLOYD-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1896.

TARTALOM.

	Lap
I. Alapításától 1893-ig	1
II. Az iskola jelen szervezete	12
III. A Pesti polg. keresk. testület alsófokú szakiskolájának tanterve az 1893/94. isk. évtől fogva	19
IV. A rendtartás	24
V. Adatok az iskola látogatottságáról	25
VI. Az iskolai bizottság	27
VII. Az igazgató és az isk. bizottság jelentései	29
VIII. A tanári kar	35
IX. Tankönyvek	38
X. Titkárok	39
XI. Kötüntetett tanulók	40
XII. Az 1895/96. évi tanulók névsora	42

I.

Alapításától 1893-ig.

A kereskedelmi iskolák újabbkori közművelődési intézetek. Alig 60—70 esztendeje, hogy Európa néhány nagyobb német kereskedő városában maguk a kereskedők kezdtek alapítani tanintézeteket, és pedig első sorban úgynevezett *tanonc-* és *továbbképző* iskolákat (Kaufmännische Lehrlings- und Fortbildungsschulen). Ezeknek az volt a feladatuk, hogy a kereskedői pályára lépő ifjúnak az elemi iskolában szerzett fogyatékos ismereteit lehetőleg bővítsék, sőt igen sokszor, hogy magát az elemi iskolát pótolják. A kereskedelem közgazdasági jelentőségével fokozódott a kereskedői osztály politikai és társadalmi súlya mindenütt, s ezzel együtt egyre általánosabbá vált annak belátása, hogy a »gyakorlat«, az »élet iskolája« nem elég a leendő kereskedőnek, hogy az egyetemesen művelő tanulmányokon kívül szakismeretekre, kereskedői elméleti képzettségre is van szüksége, hogy fontos hivatását mint alkalmazott s majdan mint önálló kereskedő betölthesse. Ez a belátás szaporította idővel és fejlesztette az alsófokú kereskedelmi iskolákat s teremtette meg a felsőbb kereskedelmi tanintézeteket.

Mindenik téren maguk a kereskedői körök buzgólkodtak. Az államok és hatóságok alig méltatták figyelmükre az oktatásnak ezt a fontos ágát; annál nagyobb elismerés illeti meg a kereskedelmi testületeket, hogy megértvén a haladó kor szavát, nagy áldozatokkal vetették meg alapját a kereskedelmi iskoláknak s lelkes gondozással emelték őket virágzásra. És ezzel a kereskedői osztály fényes tanujelét adta

annak, hogy benne a társadalom a kultura ügyének hatalmas támaszát bírja.

Örömmel és büszkeséggel mondhatjuk el, hogy a mit a külföld kereskedői a kereskedelem és a nemzeti közműveltség érdekében tettek, azt megtették a magunk javára a mi kereskedőink is. A magyar közműveltség történetirójának az ezredéves nemzeti ünnep alkalmából sok oldalról van módja a magyar kereskedők kulturális tevékenységét rajzolni és méltányolni, és fényes lesz az a lap, melyre a kereskedelmi szakoktatás körül szerzett érdemüket jegyzi fel.

E rajzhoz adalékul szolgál csak, a mi itt következik.

A »Pesti polgári kereskedelmi testület« alsófokú szakiskolájának története nem valami korszakos alkotást ismertet meg; szerény volt az intézmény kezdete; de dicséretökre szolgál az alapítóknak, mert a legelső e fajta iskolák közé tartozik, mert oly időben teremtették, mikor még a legnagyobb kereskedő városokban alig-alig gondoltak a tanoncok nyilvános oktatására. És a pesti grémium e szerény iskolát kezdettől fogva szeretettel gondozta, tetemes áldozatokkal és fokozódó erkölcsi támogatással fejlesztette oda, hogy a növekedő követelményekkel szemben is megállhassa helyét s a magyar kereskedelemnek jelentékeny szolgálatokat tehessen.

***

A »Pesti polg. kereskedelmi testület« alsófokú szakiskolája mint »vasárnapi iskola« 1830-ban keletkezett. Alapítására közvetlenül ösztönt és alkalmat *Bibanco Emánuel Gyula*, egy a kereskedelmi tudományokban jártas férfiú adott, a ki úgyszólván mintakép nélkül, a maga eleven érzékétől vezetve, egy mindennapos, rendes kereskedelmi iskolát óhajtott alapítani. E célból, hogy a kereskedelmi testület érdeklődését biztosítsa magának, javaslatot terjesztett eléje egy vasárnapi tanonc-iskola felállítása iránt. A kereskedelmi testület örömmel fogadta a tervet, s 80 tagja azonnal kötelezte magát, hogy tanulóját járattni fogja a vasárnapi iskolába, s fizet mindenikért 5 firt tandíjat. Az iskola azonnal megnyilt.

Bibanco ezen eredménytől felbátorítva, nyomban folytatódt a helytartótanácsához a mindennapos kereskedelmi iskola

ügyében, s a főkormányshék nemcsak az engedélyt adta meg az iskola felállítására, hanem 1830. márczius 16-án leiratot intézett a kereskedelmi testülethez, melyben egy ilyen tanintézetet felette kívánatosnak és minden támogatásra méltónak jelentett ki. Létrejött tehát még azon évben az első mindennapos nyilvános kereskedelmi iskola is, és ezzel indult meg Magyarországon a kereskedelmi szakoktatás.

A vasárnapi iskola ügyét csakhamar teljesen magáévá tette a kereskedelmi testület, s különösen a grémium elnöke, *Robitsek József* buzgólkodására végkép biztosította fennállását. Az igazgatónak 500 pengő forint évi fizetést adott, a felügyeletet pedig egy a maga kebeléből választott, 12 tagból álló bizottságra ruházta, megállapítván egyszersmind, hogy az iskola *három osztályból* álljon. Ezzel lehetővé vált, hogy a tanítás rendszeresebb és fokozatosabb legyen, bár egészben véve az akkori viszonyokhoz képest teljesen elemi volt.

1841-ben meghalt Bibanco, s utódja mind a vasárnapi, mind a mindennapos iskola vezetésében *Hampel Antal*, az intézet egy derék tanítója lett, a ki mind a két intézet fejlesztésében sok érdemet szerzett.

A mi különösen a vasárnapi iskolát illeti, följegyzendő, hogy az osztrák kormány kívánságára 1851-ben új alapszabályokat kellett az iskola számára készíteni; ezek alapján kapta meg a bécsi miniszteriumtól a nyilvánossági jogot, úgy azonban, hogy míg a vezetésért a grémium iskolai bizottsága felelős, a főfelügyeletet a városi és kerületi iskolai hatóság gyakorolja fölötte. A vasárnapi iskola ügyei körül ez időben különösen a bizottság elnöke, *Nádossy Ferencz* fáradozott sikeresen.

Az új alapszabályokból, melyek voltaképen először adtak az iskolának határozott szervezetet, kiemeljük a következőket:

1. Az iskola három osztályból áll; minden tanfolyam egy évig tart.

2. A tanítás ideje minden vasárnap délelőtt 10—12 és délután $\frac{1}{2}$ 3-tól $\frac{1}{2}$ 6-ig.

3. A vallástanítás kötelező.

4. Az *első osztály* tantárgyai: az olvasás, német nyelvtan

és helyesírás, számolás (a 4 művelet megnevezetlen és megnevezett soknevű számokkal és közöséges törtekkel).

A *második osztályban*: a közöséges törtek ismétlése, tizedes törtek, egyszerű és összetett hármasszabály, láncszabály és gyakorlati árúszámítások; iránytan kapcsolatban a helyesírással; végül földrajz.

A *harmadik osztályban*: minden más szükséges keresk. számítás, iránytan, váltójog, egyszerű és kettős könyvvitel, a földrajz ismétlése.

A *főnököket* illető határozatokból fontosak ezek:

Minden főnök tartozik tanonczát vagy gyakornokát iskolába járattatni. A kik ebbeli kötelességüknek meg nem felelnek, vagy a hanyag iskolalátogatás okozói, azokat a városi hatóság fokozatosan emelkedő pénzbírsággal bünteti a keresk. kórház javára.

A főnök tanulóját csak úgy szabadíthatja fel, ha az a vasárnapi iskola három osztályát legalább »első rendű« eredménytelül végezte.

A főnök fizeti a tandíjat és pedig 2 p. forintot fél-évenként előre.

A vasárnapi iskola az adott viszonyok között megtette a magáét, s folyvást nagy látogatottságnak örvendett. Így 1855-ben, fennállása 25. évében, 416 tanulója volt. A főbaj, melylyel az iskola vezetőjének folyton küzöldnie kellett, az volt, hogy sok főnök nem méltányolta eléggé az iskola munkáját, a tanulókat üzleti érdekből gyakran elvonták az iskolától, vagy nem ügyeltek rá, hogy pontosan járjanak az előadásokra. E tekintetben a javulás csak azon arányban következett be, a mint a kultúra a társadalom minden rétegében terjedezett.

Hampel Antal igazgatása alatt állt a vasárnapi iskola egész 1869-ig. Ez év tavaszán lemondott tisztéről, s gondjait ezentúl kizárólag a saját kereskedelmi iskolájának szentelte.

Ugyanezen év őszén nevezetes változás történt a vasárnapi iskolában.

A kereskedelmi akadémia, melyet a pesti nagykereskedők és polgári kereskedők testülete még 1857-ben alapított, s mely

eddig bérházban volt elhelyezve, ez évben saját épületet emelt magának. Ez kedvező alkalmul szolgált arra, hogy a polgári kereskedelmi grémium egy régi óhajtása megvalósulhasson. A grémium t. i. azt óhajtotta, hogy tanoncziskolája kapcsolatba jusson az akadémiával. Erre nézve kieszközölte az akadémia vezérő bizottságától, melynek tagjait különben fele részben a grémium választja, hogy a vasárnapi iskola az akadémia helyiségeiben tartassék. Az igazgatásra és tanító személyzetre vonatkozólag pedig úgy intézkedett, hogy ezentúl a kereskedelmi akadémia igazgatója vezesse a vasárnapi iskolát is, valamint a tanítást is az akadémia tanárai végezzék. Az igazgatónak 600 frtot, a tanároknak heti óránként 100 fit tiszteletdíjat állapított meg. A vasárnapi iskolát tehát ekkor *Körner Frigyes* akadémiai igazgató vette át, a ki arra kapott utasítást, hogy a vasárnapi iskolát újra szervezze s számára az eddiginél czélszerűbb tantervet készítsen.

Körner az iskolát egy negyedik évfolyammal toldotta meg azon tanulók számára, a kik jobb előképzettségüknél fogva mindjárt a II. osztályba lépnek be. A tanítást úgy rendezte, hogy a tanulók egy része vasárnap és ünnepnapon délelőtt 9—12, másik része délután 2—5 óráig járjon.*

A tantervet következőleg állapították meg:

I. osztály.

1. *Számтан*: a négy species megnevezetlen és megnevezett számokkal; közönséges törtek.

2. *Nyelvtan*: (német) helyesírás és kereskedelmi ismereteket tartalmazó olvasmányok.

3. *Földrajz*: Az Európán kívüli földrészek és főtermékeik.

II. osztály.

1. *Számтан*: tizedes törtek, viszonyok, arányok, egyszerű és összetett hármasszabály.

* Körner lépést tett aziránt is, hogy a vasárnapi és ünnepi délutáni tanítás egyáltalában megszűnjék, tehát valamennyi tanoncz délelőtt nyerjen oktatást, de sikertelenül. Az üzleti érdekek nem engedték meg ezt a hasznos újítást.

2. *Nyelvtan*: (német) bizonyítványok, nyugtatványok, szerződések, levelezés.

3. *Földrajz*: Európa kereskedelmi földrajza, Magyarország és Ausztria nélkül, az áruísme belevonásával.

III. osztály.

1. *Számtan*: kamatszámítás, százalékszámítás, láncz-szabály, olasz gyakorlat, egyszerű nyereség- és veszteségszámítás.

2. *Egyszerű könyvvitel* és váltójog.

3. *Nyelvtan*: (német) a levelezés folytatása és Ausztria földrajza.

IV. osztály.

1. *Számtan*: kamatszámítás folyó-számlák után, arbitrage stb.

2. *Kettős könyvvitel* és váltójog.

3. *Levelezés*; néhány fejezet a nemzetgazdaságtanból olvasmányok alapján és Magyarország földrajza.

Az írásban minden osztályban, minden tárgy tanításában gyakorolni kell a tanulókat.

A tanítás nyelve a magyar és német.

Ez a tanterv az előbbihez képest jelentékenyen fokozza a követeléseket, a mi nyilván arra mutat, hogy a tanulók előképzettsége az évek során át javult s így az oktatás biztosabb alpra helyezkedhetett.

Nevezetes, hogy a *magyar nyelv* ebben a tantervben kezd, bár eléggé szerény mértékben, jogához jutni. A vasárnapi iskola t. i. mindez ideig *német iskola volt*, a mint hogy *nyelvből* német volt Pest polgársága s úgyszólván egész fővárosi kereskedelmünk. Körner igazgatása alatt az iskolai bizottság elérkezettnek látta az időt, hogy a magyar ajkú tanoncokat anyanyelvükön oktattassa. A párhuzamos osztályokat tehát úgy állították össze, hogy külön osztályokban legyenek a magyar- és németajkúak, s a szerint legyen a tanítás nyelve magyar, illetőleg német.

További fejlődését mutatja a vasárnapi iskolának az 1871. év. Körner Frigyes igazgató nyugdíjaztatása után

Lewin Jakabot, a bécsi kereskedelmi akadémia magyar származású kitűnő tanárát hívta meg a pesti kereskedelmi akadémia igazgatójának, a ki mint ilyen, átvette a vasárnapi iskola vezetését is, a miért a grémium 1000 frt tiszteletdíjat adott neki.

A felügyelő bizottság megbízására *Lewin* új tantervet készített az iskola számára. E tanterv a következő:

I. osztály.

Német nyelv: 1 óra.

Az alaktan ismétlése. Az egyszerű mondat elemzése.

Számтан: 1 óra.

A négy alapművelet közönséges és tizedes törtekkel.

Földrajz: $\frac{1}{2}$ óra.

A világrészek országainak és tengereinek áttekintése.

Szépírás: $\frac{1}{2}$ óra. A folyóírás (magyar és német).

II. osztály.

Német irálytan: 1 óra.

Az egyszerű üzleti iratok, u. m. bizonyítvány, nyugtatvány, jegyzék stb.

Számтан: 1 óra.

Az I. osztály tananyagának ismétlése. Egyszerű és összetett hármasszabály. Százalék- és kamatszámítás. Lánczszabály. Olasz gyakorlat.

Földrajz: $\frac{1}{2}$ óra.

Európa országai.

Szépírás: $\frac{1}{2}$ óra.

III. osztály.

Könyvvitel: 1 óra.

Egyszerű könyvvitel.

Számтан: 1 óra.

Kamatszámítás. Váltószámítás. Helyi váltók leszámítolása. Külföldi váltók kiszámítása.

Kereskedelmi levelezés: 1 óra.

A legegyszerűbb üzleti levelek.

IV. osztály.

Könyvvitel : 1 óra.

A kettős könyvvitel.

Kereskedelmi levelezés : 1 óra.

Nehezebb üzleti levelek. Levelek váltóügyekben.

Számtan : 1 óra. Váltószámítás. Árú kalkuláció.

Árúisme : $\frac{1}{2}$ óra.

E tantervben jelenik meg először a szépírás és árúisme mint külön tantárgy, bár nagyon szerényen heti $\frac{1}{2}$ órával. A tantárgyak czélszerűbb beosztása fokozhatta ugyan némileg az eredményt, de a tanítás idejének rövidege miatt jelentékeny fejlődést várni nem lehetett. Régi baja volt az iskolának az is, hogy az első osztályba igen különböző előképzettséggel léptek a tanulók, sokan a legegyszerűbb ismeretekben is járatlanul. Ezek állandó ballasztja voltak az osztálynak s akadályai annak, hogy a tanár a többiekkel előre haladhasson. Ezen bajon segített a grémium 1874/5-ben azzal, hogy Lewin javaslatára egy *előkészítő osztályt* állított fel oly tanulók számára, a kik az elemi oktatás pótlására szorultak. Később, 1883-ban Lewin már úgy intézkedett, hogy az I. osztályba csak azok vétessek fel, a kik hat elemi osztályt, vagy két középiskolai vagy polgári iskolai osztályt legalább *elégséges* sikerrel végeztek; a kik ilyen előképzettség nélkül szűkölködtek, azok az előkészítő osztályba jutottak. Ezzel az intézkedéssel az iskola színvonala jelentékenyen emelkedett. A tanterven 1881/2-ben azt a módosítást tette, hogy a III. osztályban az árúisme számára egy negyedik órával toldotta meg a tanítás idejét.

Azonban Lewin igazgatása alatt nemcsak a tanítás ügye fejlődött észrevehetőleg, hanem teljes jogába lépett a magyar nyelv is. A kereskedelmi akadémiában a magyar nyelv tudása kötelességévé tétetett a német származású tanároknak is; alkalmazást ezentúl csak magyarok nyertek, s a mint képzelné sem lehetett másként, nemzeti szellem költözött az egész intézetbe. *Magyarrá lett tehát teljesen a vasárnapi iskola is.*

Lewin Jakab 14 éven át, egész 1884-ben bekövetkezett haláláig vezette a vasárnapi iskolát. Mint a fővárosnak még

mindig egyetlen tanoncziskolája, ez intézet már Hampel alatt is nagyon látogatott volt; a 70-es években 600 körül is volt a tanulók száma, a mi természetes következése volt a főváros rohamos emelkedésének, de kevésbbé volt kedvező az oktatásra nézve. A kereskedelmi akadémia helyiségei nem voltak elégségesek a tömeg számára, tehát a párhuzamos osztályokba is kelletténél több tanuló jutott; nagy tömeggel pedig heti három órában különös eredményt elérni nem lehet. Más részről megnehezítette az iskola működését az a régi baj, hogy a főnökök egy része közömbösen viselkedett a tanítás ügye iránt, a tanonczokat az iskola látogatására nem szorította. Ezen a bajon segíteni akkor még nem volt módja az igazgatónak; csak az 1884-iki ipartörvény hozta meg a javulást, bár az sem azonnal. A székes fővárosnak is évek kellettek, míg az ellenőrzést kellő módon szervezte s ma már azonban az iparhatóság dicséretes erélyt tanúsít a törvény végrehajtásában.

Lewin Jakab halála után a budapesti kereskedelmi akadémia vezérlő bizottsága *Névy László* tanárt bizta meg ideiglenesen az akadémia igazgatásával. Őreá ruházta ideiglenesen a polgári kereskedelmi testület is a vasárnapi iskola igazgatását 1884. évi augusztus hó 28-án. Ugyanezen év végén a kereskedelmi akadémia vezérlő bizottsága assakürthi dr. *Ghyczy Géza* műegyetemi tanárt megválasztotta igazgatónak, Névy Lászlót pedig az akadémia állandó igazgatóhelyettesének nevezte ki. Majd Ghyczy Géza azon kijelentésére, hogy minden idejét és gondját az akadémiának akarja szentelni, a polgári kereskedelmi testület választmánya *Névy Lászlót* a vasárnapi iskola igazgatásával véglegesen megbizta, a ki azon időtől fogva vezeti is az intézetet.

Névy igazgatása alatt a mai napig több változáson ment át az iskola és pedig minden tekintetben az oktatás javára.

Átalakulására az első lökést az 1884-iki ipartörvény adta meg azzal, hogy az iparos- és kereskedő-tanonczok iskoláztatását kötelezővé teszi, s az egész kereskedelmi szakoktatást a *kereskedelmiügyi* és a *vallás- és közoktatásügyi* miniszterium ressortjába utalja. E törvény alapján készítette

Trefort Ágost vallás- és közoktatásügyi miniszter 1885-ben a felsőbb és a kereskedő-tanoncziskolák számára az első »szervezetet«, mely nemcsak a részletes tantervet foglalja magában, hanem intézkedik az iskolát illető minden egyéb szükséges dologról.

Ez a szervezet a tanoncziskolát, szemben a kereskedelmi akadémiákkal és a polgári iskolákkal kapcsolatos középkereskedelmi iskolákkal, *alsófokú kereskedelmi iskoláknak* nevezi, *három* tanfolyamot állapít meg bennök, osztályonként heti 7 kötelező órával. Ekkor vette fel iskolánk mai nevét, mint a »*Pesti polgári kereskedelmi testület alsófokú szakiskolája*«. A miniszteri szervezethez azonban egyelőre nem alkalmazkodott a grémium, mert a hétköznapi tanítás, a mint a szervezet kívánta, sok üzletnek érdekeibe látszott ütközni, s a költségeket is nagy mértékben szaporította volna; annyit azonban megtett, hogy a tanítás idejét minden osztályban 4 órára terjesztette ki, egyúttal pedig megokolt felterjesztést tett a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, kérvén az iskola saját szervezetének meghagyását. Az okok között legfontosabb az volt, hogy ezen iskolának *öt osztálya van*, s így a tanítás idejének vasárnapokon és ünnepeken czélszerű felhasználásával tényleg több időt fordít az oktatásra, mint a 3 osztályos iskolák a maguk 7 órájával.

A kérelemre a közoktatásügyi miniszter csak 1887. novemberben adott választ, utasítván a grémiumot, hogy a hivatalos szervezethez alkalmazkodják.

Ezen felhívás után az iskola kibővítése halaszthatatlanná lett. Minthogy azonban a felügyelő bizottság szükségesnek látta az 5 osztályos szervezetet továbbra is fentartani, az igazgató javaslatára úgy alakította át az intézetet, hogy az *előkészítő* és *negyedik* osztály érintetlen maradt, az I., II. és III. osztályban pedig 6 órára terjesztette ki a tanítást, úgy hogy 4—4 óra legyen vásár- és ünnepnapokon, 2—2 pedig hétköznapiokon. Ezen értelemben tettünk felterjesztést a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, kérvén őt, hogy a testület nagy áldozatai fejében s az iskola eddigi hasznos működése elismerésül a kivételes szervezetet helybenhagyni méltóztassék.

Okaink meggyőzték a magas tanügyi kormányt az új szervezés helyességéről, s 1888. június 22-én 21,647. sz. alatt megkaptuk a helybenhagyást.

Ez időben, *vázlatosan* feltüntetve ez volt a *tanterv*:

Előkészítő osztály.

Heti 4 óra.

Tanítárgyak 1—1 órában: magyar nyelvtan, olvasás, számtan, szépírás. A tanítás ideje egyik csoportnak: vasárnap és ünnepnapon délelőtt 8—12; a másik csoportnak délután $\frac{1}{2}3$ — $\frac{1}{2}7$.

I. osztály.

Heti 6 óra.

Magyar nyelv és fogalmazás	1 óra.
Földrajz	1 »
Könyvvitelhez előmunkálatok	1 »
Szépírás (magyar és német)	1 »
Számtan	2 »
	6 óra.

A tanítás ideje az egyik csoportnak vasárnap és ünnepen délelőtt 8—12, szerdán 5—7; a másik csoportnak vasárnap és ünnepen $\frac{1}{2}3$ — $\frac{1}{2}7$, pénteken 5—7.

II. osztály.

Heti 6 óra.

Fogalmazás, ügyiratok, olvasás	1 óra.
Földrajz	1 »
Könyvvitel (egyszerű)	1 »
Árúisme	1 »
Számtan	2 »
	6 óra.

A tanítás ideje, mint az I. osztályban.

III. osztály.

Heti 6 óra.

Kereskedelmi levelezés	1 óra.
Könyvvitel (kettős)	1 »

Árúisme	1 óra
Váltóisme	1 »
Számtan	2 »
	6 óra.

A tanítás ideje mint az I. és II. osztályban.

A tanítás ideje ezen három osztályban mintegy 90 órával szaporodott osztályonkint.

IV. osztály.

Heti 4 óra.

Tantárgyak: könyvvitel, számtan, árúisme, váltóisme levelezéssel 1—1 órában.

A tanítás ideje vasárnap és ünnepen 8—12.

Ezen átalakítás következtében a kereskedelmi testület évi subventiója 1889-ben már 5500 fitra rúgott.

II.

Az iskola jelenlegi szervezete.

Az órák szaporítása a tantervnek megfelelő alkalmazásával tetemesen fokozta az oktatás eredményét, úgy hogy a székes főváros kir. tanfelügyelője nemcsak teljes megelégedését fejezte ki az elért siker felett, hanem az iskolát minden tekintetben kitüntette elismerésével. Mindazáltal nem állapodtunk meg e reformnál sem. A kereskedelmi testület a felügyelő bizottság jelentéseiből évek során át azt a meggyőződést merítette, hogy az intézet teljesen méltó arra a meleg érdeklődésre és gondozásra, melyet a fentartók iránta eddig tanusítottak; a testület válaszmánya és a közgyűlés évről-évre elismerést és köszönetet szavazott az igazgatónak és a tanári karnak buzgó és sikeres működéseért. E kedvező viszonyokat az igazgató az intézet tovább fejlesztésére használta fel. 1893-ban előterjesztést tett a felügyelő bizottságnak arról, hogy az iskolának érdekében van a miniszteri szervezet heti 7 óráját legalább az I., II. és III. osztályban elfogadni. Alkalmat a tovább fejlesztésre különösen az adott, hogy a

tanügyi kormány 1893-ban új szervezetet és tantervet adott ki a kereskedő tanoncz-iskolák számára, mely az előkészítő osztályt is beleveszi a tanítás keretébe.

A felügyelő bizottság teljesen egyetértett az igazgatóval, s a testület választmánya készségesen megszavazta a szükséges költséget. Az évi subventio ekkor 4100 frtra emelkedett.

A hivatalos új tantervet azonban most sem találtuk egészen alkalmazhatónak. Tapasztalataink arról győztek meg bennünket, hogy a tananyag kiválasztásában, beosztásában, a tanítás menetének megállapításában eddig helyes úton jártunk, s egyenes kényszerítés nélkül nem akartunk olyan változtatásokat tenni, melyeknek sikerét legalább is kétségeseknek tartottuk. Négy igazgató javaslata szerint tehát a következőkben állapított meg iskolánk újabb szervezete és tanterve:

Előkészítő osztály.

Heti 6 óra. A tanítás ideje: vasárnap délután 3—6; csütörtökön délután 4—7.

I. osztály.

Heti 7 óra. A tanítás ideje: egyik csoport vasárnap délelőtt 8—12; kedden délután 4—7; másik csoport vasárnap délután 3—7, csütörtökön délután 4—7.

II. osztály.

Heti 7 óra. A tanítás ideje, mint az I. osztályban.

III. osztály.

Heti 7 óra. A tanítás ideje, mint az I. és II. osztályban.

IV. osztály.

Heti 4 óra. A tanítás ideje: vasárnap 8—12.

A részletesen megállapított tantervet kellő megokolással felterjesztettük a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, s jóváhagyás reményében már az 1893/4-iki iskolai évben szerinte kezdtük meg a tanítást. A magas miniszterium

mindeddig nem válaszolt felterjesztésünkre, mi azonban e tanterv szerint folytatjuk az oktatást. Alig is lehet kételkednünk, hogy emlékiratunk, melylyel a jóváhagyást illető kérelmünket támogatjuk, meg fogja nyugtatni a miniszter úr ő nagyméltóságát nemcsak aziránt, hogy ennek az iskolának ügye jó kezekben van, hanem aziránt is, hogy tantervünk életre való s engedélyezése csak használhat az alsófokú kereskedelmi szakoktatásnak.

Egyébiránt, minthogy a mondott emlékirat az iskolai bizottságnak az alsófokú kereskedelmi szakoktatás kérdésében elfoglalt álláspontját jellemzi, s az oktatás ezen ágának a magas kormánytól célba vett reformtervére is világot vet, nagyobb részét jónak látjuk *pro memoria* itt közölni.

Az emlékirat többek közt így szól:

» . . . . A Pesti polgári kereskedelmi testület nem kérelmezi tovább, hogy a tőle fentartott iskolában a tanítás ideje a rendes osztályokban kevesebb legyen, mint más kereskedő tanonc-iskolákban. Szívesen viseli a reá háramlandó újabb terhet, mert azt akarja, hogy iskolája eddigi helyét és jó nevét minden körülmények közt megtartsa, s feladatát továbbra is kellőképen teljesíthesse. Mindazáltal némely pontra nézve bátorkodunk Nagyméltóságod elé terjeszteni alázatos kérelmünket, s reméljük kegyességétől, hogy okainkat tekintetbe véve, iskolánkat az óhajtott engedményekkel továbbra is kitüntetni méltóztatik.«

»Első kérelmünk az, hogy a 7 óra tanítás-időt a jövőben is két napra, és pedig vasárnapra és egy-egy köznapra osszuk be. Az üzleteknek igen fontos érdekük, hogy e tekintetben az eddigi szokás megmaradjon. Iskolánkba többnyire nagy üzletekből járnak ifjak. Egy-egy üzletnek több tanoncza vagy gyakornoka van, kiket egyszerre alig nélkülözhetnek. Ha külön rendezünk be vasárnapi délelőtti és vasárnapi délutáni osztályokat, kevesebb okuk van a tanulókat elvonni az iskolától. Pontosabb levén így az előadások látogatása, a tanítás eredménye is kielégítőbb . . .«

»Második kérelmünk a tantervet illeti. A kibővített tanterv, mely szerint iskolánkban a tanítás évek óta folyt,

jónak bizonyult, azért kívánatosnak tartjuk, hogy ez a tanterv lényegében továbbra is megmaradjon . . . A tőlünk célba vett lényegesebb eltérésekre nézve okainkat legmélyebb tisztelettel a következőkben adjuk elő:

1. A fogalmazási gyakorlatok körébe több ügyirat felvétele szükséges . . .

2. A földrajz tantervében célszerű Ausztriát az I. osztály tananyaga közé átvenni. A tanulók Magyarország földrajzáról már hoznak magukkal bizonyos ismereteket, az I. osztályban tehát valamivel többet lehet végezni, s ezzel a II. osztály nagyterjedelmű tananyaga alaposabban lesz feldolgozható.

3. A kereskedelmi számtan tervében az anyagot óhajtjuk másként beosztani, s a tanításra a III. osztályban egy órával többet óhajtunk fordítani. Azt, a mit az új tanterv heti 1 órában a III. osztálytól követel, ha el lehetne is végezni, begyakorolni alig. Pedig a kereskedelmi számolásban feltétlenül szükséges a gyakorlottság, mert ez az ügyesség alapja. A mi tapasztalataink azt bizonyítják, hogy sokkal biztosabban lehet haladni azzal a beosztással, melyet a mi tantervünk mutat, s hogy épen a III. osztály az, melyben a tanulók nagyobb érettségénél és elevenebb érdeklődésénél fogva a számtani oktatás intenzívebb és sikerebb lehet. De ehhez megkívánatik, hogy a számtannak 2 órája legyen.

4. Az új tanterv a váltóismének és levelezésnek együtt 1 órát ad a III. osztályban. Mi mindenik tárgynak külön kérünk 1 órát. Így tanítottunk eddig is, és tekintve e tárgyak fontosságát a kereskedelmi életben, ahhoz, hogy a tanításnak valóban legyen eredménye, ennyi időt legalább is kell rájuk szentelni ezután is.

A mi különösen a levelezést illeti, itt nem lehet szó csupán néhány minta-levél lemásolásáról, hanem a tanításnak fel kell ölelnie az árúkereskedésnek azt az egész körét, melyben a tanulók élnek és működni fognak. A levelezés kiegészíti és összefoglalja a kereskedelmet illető, egyéb tanulmányokban szerzett ismereteket, s világos képét adja a rendes

üzleti viszonyoknak. Beható tárgyi magyarázatot kíván tehát minden üzleti eset, az iskolát össze kell kötni az élettel, s hogy a tanító ezt tehesse, időre van szüksége.

A váltóismére is szükséges egy teljes óra. A váltó tanítása az alsófokú oktatásban nem jár nehézség nélkül. Annál a szerepnél fogva, melyet a váltó a kereskedelemben játszik, a váltó ismertetésének lehetőleg részletesnek és alaposnak kell lennie. A jogviszonyok magyarázata, a törvény rendelkezései még a legnépszerűbb tanításban is mellőzhetetlenek, s ezek megértéséhez az elmének bizonyos fegyelmezettsége kívántatik. Hosszabb gyakorlás, ismétlés teszi csak lehetővé, hogy a kereskedő-tanuló biztosnak érezze magát a váltó kezelésében.

5. Az áruisme tanítását az új tanterv a III. osztályba teszi heti 2 órában. Mi e tantárgyat megosztva a II. és III. osztályban óhajtjuk tanítani heti 1—1 órában. Ezt szükségessé teszi az, hogy a III. osztályban a mi tantervünk szerint nem jut több 1 óránál; de egyébként is célszerű az áruisme egy részét a II. osztályba tenni, mert sok tanuló van, a ki ismétlés miatt nem jut el a III. osztályig. Az ilyenekre nézve nagyon hasznos, ha e fontos tárgynak egy részével megismerkedhetnek, mielőtt felszabadulnak. Ha azonban az áruismének a II. osztályban adunk 1 órát, ezt az időt más oldalról kell megnyernünk. Két lehetőség van; t. i. vagy a szépírás, vagy a természettan hagyandó ki a tantárgyak közül.

A szépírás külön tanítását némileg lehet pótolni azzal, ha a tanárok minden írásbeli dolgozat készítésénél különös gondot fordítanak az írás csínjára; másrészt azonban a szépírás elhagyása veszteség oly tanulóknak, a kik egyenesen ebbe az osztályba lépnek, tehát szépírást minálunk nem tanultak. Iskolánkban t. i. nagy azoknak a tanulóknak száma, a kik 3—4 középiskolai vagy polgári iskolai osztályt végeztek. Ezek a tanoncziskolát rendszerint a II. osztálylyal kezdik, rájuk nézve tehát nagyon fontos, hogy a szépírás ennek az osztálynak is tárgya legyen.

Ámde, ha megtartjuk a szépírást, nem jut idő a *természet* tanítására.

A kereskedőtanoncz-iskolákban a természettan új tárgy.* Teljesen méltányoljuk az okokat, melyek Nagyméltóságodat a physikai ismeretek fölvételére indították. Az is kétségtelen, hogy valamelyes eredményt el lehetne érni, ha a tanítást szaktanár végzi, mert kísérletekkel tanítana. Mindazáltal tekintetbe véve, hogy a tanoncziskola szakiskola, melyben a rendelkezésre álló rövid időt a kereskedői pályán *első sorban* szükséges ismeretek közlésére kell fordítani; tekintetbe véve továbbá azt, hogy az új tantervben előírt feladat a tanoncziskolák közönségének nagy részére nézve terjedelmes és nehéz, ennél fogva a reá szánt heti 1 órának aligha lesz számbavehető haszna: mély tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, méltóztassék megengedni, hogy mi a természettant addig legalább, míg annak tanítását a gyakorlat sikeresnek és a reá fordított idővel felérőnek bizonyítja, tantervünkől kihagyhassuk.

Ha azonban Nagyméltóságod e kérelmünket teljesíthetőnek nem tartaná: akkor kegyeskedjék megengedni, hogy az áruismére a szépírás külön óráját foglaljuk le.

6. Még a nemzetgazdasági ismeretek tanítására bátorodunk megtenni alázatos észrevételünket.

Azzal, hogy a számtan tanítására hetenkint 2 órát veszünk fel tantervünkben, a nemzetgazdaság elemei a III. osztályból kiszorulnak. Erre nézve tantervünk, illetőleg a mi módszerünk két oldalról nyújt kárpótlást. Azon ismeretek között, melyek az új tantervben »Nemzetgazdasági ismeretek« czímen fel vannak sorolva, sok olyan van, melyeket a tanuló más tárgyak keretében alaposan elsajátíthat (ipar, iparszabadság, kínálat, kereslet, pénz, hitelbankok, vásár, tőzsde, vám közlekedési eszközök stb.); másrészt pedig a nemzetgazdasági ismereteket rendszeresen tanítjuk a IV. osztályban, melynek hallgatói már behatóbb fejtegetéseket is megértének . . .

* A miniszteri tanterv-javaslatban eredetileg csak olvasmányok alapján akarták taníttatni. Az országos ipartanács kívánta külön előadását szaktanár által. Helyesnek egyedül ez a tanítás mondható, ha van rá idő. Alig jelent meg a miniszteri tanterv, rögtön revisio alá vették, s most egy új javaslat várja a közoktatás- és kereskedelemügyi miniszterek helybenhagyását. Ez a tanterv ismét visszateszi a physikát az olvasókönyvbe.

Még a rendtartásra nézve bátorzkodunk egy óhajtnak kifejezést adni.

Az új »Szervezet« 27. pontja szerint a tanuló előmeneteléről évharmadonként kell az ellenőrző könyvecskében kimutatást adni. Iskolánkban régi szokás a félévenkénti osztályozás, és ezt az eljárást óhajtjuk továbbra is fentartani. Az osztályozás többé-kevésbé mindig kizökkenti a tanítást a rendes kerékvágásból s bizonyos idővesztéssel jár; de meg december elején alig is képes a tanár kellőképpen megítélni valamennyi tanuló előmenetelét. A mi tapasztalásunk szerint legcélszerűbb a féléves rendszer, mert ez elég időt enged egyfolytában a zavartalan tanításnak, s lehetővé teszi, hogy a tanár a gyengébbekkel is jobban foglalkozzék, mielőtt előmenetelükről ítéletet mondana.

Legvégül kérjük Nagyméltóságodat, kegyeskedjék megengedni, hogy iskolánk neve: »A Pesti polg. keresk. testület alsófokú szakiskolája« megmaradhasson. Az új Szervezet »kereskedőtanoncz-iskolák«-nak nevezi a kérdéses tanintézeteket. Kétségkívül leginkább »tanonczok« számára állítják fel őket az egész országban; ámde nálunk nem egészen találó az elnevezés. A mi növendékeink között sokan vannak, a kik mint »*gyakornokok*« lépnek az üzletbe. A társadalom a különbségre tanoncz vagy inas és gyakornok között nagyon is ügyel.

Vannak tanulóink irodákból, s nem ritka az eset, hogy az ifjú felszabadulása után is folytatja tanulmányait. A IV. osztály hallgatói közt rendszerint több segéd van. Ezek a körülmények eléggé okadatolják, hogy iskolánk czíme az általánosabb »alsófokú keresk. iskola«, vagy teljesebben az legyen, a minnek az eddig érvényben levő miniszteri szervezet értelmében nevezük» . . .

A kérdéses tanterv részletei, mely szerint iskolánkban ma tanítunk, itt következnek.

III.

A »Pesti polgári kereskedelmi testület« alsófokú szakiskolájának tanterve az 1893/4. iskolai évtől fogva:

Előkészítő osztály.

1. *Magyar nyelvtan.* Heti 1 óra.

Könnyű olvasmányok alapján a legszükségesebb magyarázatok a mondattanból; a nyelv alakok, szóképzés és ragozás magyarázata különösen a helyesírás megértésére.

Folytonos írásbeli gyakorlás: egyszerű és összetett mondatok leírása a tábláról és tollbamondás után.

2. *Olvasmányok.* Heti 2 óra.

Könnyű, de tartalmas darabok olvasása (mesék, rövid történetek, nevezetes emberek történetéből részletek, természeti képek stb.), melyek alkalmat nyújtanak hasznos tárgyi magyarázatokra, erkölcsi és hazafias nevelésre. Az olvasmányokat alaposan kell feldolgozni, tartalmukat elmondani, röviden írásba foglalni. Az írásbeli foglalkozásban egyik teendő a synonym kifejezések összeszedése és megfelelő alkalmazása.

Egy-két költeményt könyv nélkül kell megtanulni.

3. *Számtan.* Heti 2 óra.

A 4 alaplűvelet egyszerű számokkal. Méterrendszer. Mértékek. A 4 alaplűvelet többnevű egész számokkal. A mi pénzeink. Római számjegyek. A közönséges törtékkel való számolás előgyakorlatai; a törték nevei; a számok oszthatóságának ismertető jelei. Az áltört és vegyes tört átváltoztatása stb. A 4 alaplűvelet közönséges törtékkel.

A tizedes tört fogalma és írása. Közönséges törtnek tizedes törtre s viszont átváltoztatása. A 4 alaplűvelet tizedes törtékkel.

A számolási példák főképen a kereskedő tanulók gyakorlati életéből veendőek.

4. *Szépírás.* Heti 1 óra.

I. osztály.

1. *Olvasmányok.* Heti 1 óra.

Az olvasmányok főképp a nemzeti történelemből, a hazai föld- és néprajzból veendő, melyeket beható tárgyi magyarázatokkal kell olvasatni, s belőlök a tanulókat ki kell kérdezni. Olvasatni kell továbbá részeket az egészségtanból és költeményeket. Az utóbbiakból egyet-kettőt be is kell tanúztatni.

Minden harmadik órában írásbeli gyakorlat, melynek tárgyát a már átdolgozott olvasmányok szolgáltatják. A gyakorlatot leírás előtt alaposan meg kell beszélni.

2. *Közéleti iratok.* Heti 1 óra.

A családi és társadalmi életre vonatkozó egyszerűbb levelek. Különös gond fordítandó a külső alakra. Bizonyítvány, elismervény, nyugtatóvány, kötelezvény, térítvény, felmondás, hirdetés.

3. *Földrajz.* Heti 1 óra.

Magyarország földrajza különös tekintettel a főbb kereskedelmi helyekre, az egyes vidékek fontosabb termékeire, a vízi utakra, vasúti hálózatra. Tüzetesen Budapest.

Ausztria, különös tekintettel az osztrák iparra. (Közös vámterület, kivitelünk, behozatalunk.) Az osztrák kereskedelem.

4. *Kereskedelmi számtan.* Heti 2 óra.

A 4 alapművelet egész számokkal és tizedes törtekkel, kapcsolatosan a pénzek és belföldi mértékek ismertetésével s ezeknek átszámításával. A közönséges törtekkel való számolás, kiváló tekintettel a fejszámolásra. A tizedes és közönséges törteknek egymásba való átszámítása.

Egyszerű számlák készítése és kiszámítása a fogyasztó közönség számára.

5. *Könyvvitel.* Heti 1 óra.

Egyszerű számlák. Pénztárkönyv, ennek lezárása és megnyitása. Naplótételek.

6. *Szépírás.* Heti 1 óra.

II. osztály.

1. *Olvasmányok.* Heti 1 óra.

Leginkább a külföld föld- és néprajzából, kereskedőket érdeklő dolgok leírásából, továbbá a magyar alkotmánytanból és költeményekből. Az alaposan megmagyarázott olvasmányokból a tanulókat ki kell kérdezni. Egy-két költeményt meg kell tanultatni.

Írásbeli dolgozatok mint az I. osztályban.

2. *Közéleti iratok.* Heti 1 óra.

Az ügyiratok folytatása: levelek a kereskedőknek a közönséggel való érintkezéséből; engedmény, meghatalmazás, utalvány, a kereskedést illető beadványok A szerződésekről általában. Kereskedelmi vétel; bizomány; tanoncz- és szolgálati szerződés; bérleti szerződés.

Az írásra és külső alakra mindig kiváló gondot kell fordítani.

3. *Földrajz.* Heti 1 óra.

Európai országok és idegen világrészek, és pedig: déli szomszédaink: Szerbia, Románia, Bolgárország, a török birodalom. A német birodalom. Oroszország, Franciaország, Svájc, Olaszország, Hollandia, Belgium, Anglia. Az Észak-amerikai Egyesült-Államok. Röviden: Egyiptom, India, China, Brazília. A világutak.

4. *Számtan.* Heti 1 óra.

A 4 alapl művelet ismétlése egész számokkal és tizedes törtekkel. Rövidített szorzás és osztás. A külföldi mértékek és pénzek ismertetése és a velök való számolás. Számlák készítése a fogyasztó közönség részére. Átlagszámítás. Hármasszabály. Olasz gyakorlat. Arányos osztás és társaság-szabály. Keverés.

5. *Könyvvitel.* Heti 1 óra.

Egyszerű könyvvitel. Az ide tartozó könyvek vezetése, lezárása és megnyitása. Pénztárkönyv, napló, főkönyv, leltár, számlakönyvek, scontrók és egyéb használatos könyvek. A könyvek osztályozása. A tiszta vagyon és a nyereség kimutatása. Üzlettervek gyakorlati kidolgozása.

6. *Árúisme*. Heti 1 óra.

Élelmi árúk: tej és tejtermékek; hús- és hústermékek; conservek, zsírok; gabonaneműek; gumófélék; hüvelyesek; őrlési termények. Gyarmatarúk; szeszes italok.

7. *Szépírás*. Heti 1 óra.

III. osztály.

1. *Számítan*. Heti 2 óra.

Százalékszámítás és alkalmazása az árúüzletben, nevezetesen: a tara, cassa-sconto, rabatt, agio, biztosítás, courtage, provisio és a nyereség-veszteség kiszámítása. A nyereség-veszteség kiszámítása az eladási árból, a cassa-sconto kiszámítása a készpénz-értékből, a rabatt kiszámítása a tényleges értékből, az agio kiszámítása osztrák értékből. Átszámítás százalékra. Árúszámítás. Számlák készítése a kiskereskedők részére; vétel- és eladási számlák, költött számlák, megbízó számlák. Kamatszámítás évre, hónapra és napokra különféle műfogásokkal. Discont-számítás, discont-jegyzékek készítése egy és több váltóval. Devisek számítása a budapesti tőzsde jegyzése szerint.

2. *Könyvvitel*. Heti 2 óra.

A II. osztály tananyagának ismétlése. Kettős könyvvitel. A kettős könyvvitel tételeiről. Napló. Főkönyv. Pénztárkönyv s egyéb használatos és már ismert könyvek. Ezen könyvek vezetése, lezárása és megnyitása. Társas cég könyvelése. Üzlettervek gyakorlati kidolgozása.

3. *Kereskedelmi levelezés*. Heti 1 óra.

Közönséges körlevelek. Kinálat. Ajánlkozás. Levelek hitelügyben: tudakozódás. Levelek az árúüzletben, és pedig: megrendelő, számlát kísérő levél, felszólamlás; levelek fizetésekről: pénzküldemény, elismerés, intés, halasztás stb. Levelek bizományi ügyletekben. Folyó-számlával kapcsolatos levelek.

Váltókat a levelezésbe bevinni csak a 3., 4. hónapban lehet, mikor a tanulók a váltóismében már eléggé előrehaladtak.

A leveleket mintaszerűen kell kiállítani. Az év későbbi szakában oly példákat kell felvenni, melyeken egy egész üzlet levélbeli lebonyolítását ki lehet tüntetni.

4. *A váltó ismertetése.* Heti 1 óra.

Váltószereződés. Váltóképesség. Saját és idegen váltó. Az elfogadás. Telepítés. Saját rendeletre szóló idegen váltó. Forгатmány. A váltó kifizetése. Váltókereset; visszkereset. Óvás. Névbecsülés. Másodlatok és másolatok. Váltókezesség. A váltó megsemmisítése. Elévülés.

A váltókat illető egyszerűbb leveleket meg kell iratni.

5. *Árúisme.* Heti 1 óra.

Anyagárúk: zsírtermékek; tüzelő és világító anyagok; füstölő és illatszerek; festékek; ragasztó anyagok. Diszító anyagok és drágakövek. Toll- és prémárúk.

IV. osztály.

1. *Számítan.* Heti 1 óra.

A III. osztály tananyagának ismételése. A devisek számítása részletesebben. Értékpapír-számítás a budapesti tőzsde jegyzése szerint. A külföldi érmek egyenértékének átszámítása koronákban. Árú-calculatio.

Jegyzet. A számolási dolgozatok az összes osztályokban comptoir-szerűen állítandók ki.

2. *Könyvvitel.* Heti 1 óra.

A kettős könyvvitel gyakorlása nagyobb üzletterveken.

3. *Iparműtan.* Heti 1 óra.

Bőrárúk; szövött árúk; papírárúk; fémárúk; agyag- és üvegárúk; kémiai árúk.

Jegyzet. Az árúk ismertetésében mindig tekintettel kell lenni a termelőhelyekre, a termelés vagy gyártás és eltartás módjára, a piacokra, a hamisításokra és ezek felismerésére.

4. *Nemzetgazdasági ismeretek.* Heti 1 óra.

A gazdaság fogalma. Termelés. A tőke fogalma és nemei. A munkamegosztás. A termelés főágai. A kereskedelem. A forgalom. Ár és áralakulás. Szabad verseny; egyedárúság. A pénz; hitel. Bankok és banküzletek. Vásár és tőzsde. Külkereskedelem (szabad és korlátolt). Vámok. Vámterület; vámtarifa. Kereskedelmi szerződések; konzulok. Közlekedési eszközök.

Jegyzet. A régi *vasárnapi iskolában* minden írásbeli dolgozatot az iskolában végeztettek el, abból a feltevésből indulván ki, hogy a kereskedő-

tanoncoknak épenséggel nincs idejük otthon írásbeli feladatokat készíteni. Névy igazgató tette először a kísérletet a házi feladatok dolgában s ki-tűnt, hogy a tanulók, kevés kivétellel, otthon is tudnak dolgozni. Ma már constatálhatjuk, hogy a házi dolgozatokat általában, de különösen a felsőbb osztályokban dicséretre méltó pontossággal és csínnal készítik, el, a mi nem kicsinylendő eredmény. Erről a felügyelő bizottság is minden alkalommal, főkép pedig az elbocsátó vizsgálat alkalmával szerez évek óta meggyőző-dést, mikor a tanulók egész évi írásbeli munkálatai együtt vannak kitéve közszemlére.

IV.

A rendtartás.

Rendtartásunkból a következőket emeljük ki:

1. A beírások szeptember 8-án s a rá következő héten, a javító vizsgálatok a legközelebbi vasárnapon történnek. Ké-sőbb jelentkezők csak fontos okkal igazolhatják késedelmöket.

2. Minden tanuló tandíjt fizet és pedig a kereskedelmi testület tagjainak tanulói félvévenként 3 frtot, nem tagokéi fél-évenként 5 frtot; az első részlet a beíráskor, a második részlet február elején fizetendő. Felmentésnek nincs helye.

3. Oly tanulók, a kik 4 vagy 5 elemi osztályt végez-tek, vagy 6-ot, de gyengén, továbbá, a kik a 4 elemi osz-tályon kívül még egy középiskolai vagy polgári iskolai osz-tályt végeztek akár jól, akár rosszul, valamint azok, a kik a középiskola vagy polgári iskola 2. osztályában megbuktak, csak az előkészítő osztályba léphetnek.

Az I. osztályba csak olyanok vétetnek fel, a kik 6 elemi osztályt jól vagy jelesen, vagy 2 középiskolai vagy polgári iskolai osztályt legalább elégséges eredménnyel végeztek.

A kiknek több tanulmányuk van, a kereskedelmi szakisme-reték hiánya miatt a II-iknél magasabb osztályba nem léphetnek.

4. Minden tanuló belépésekor 50 krajczárért egy *ellen-őrző könyvecskét* vált, melyben az előadások napjai az egész évre ki vannak nyomtatva. E könyvecskék az illető napokon az iskolában lebélyegeztetnek; a lebélyegzést a tanuló főnöké-vel láttamoztatja; így győződik meg a főnök arról, vajjon tanoncza volt-e iskolában? Ha valamely tanuló három egymás-után következő iskolánapon hiányzik, az osztályfőnök figyel-

meztető levelet ír a főnöknek. A körülményekhez képest az igazgató teszi meg a figyelmeztetést. A hanyagul járó tanulókat az igazgató bejelenti az illetékes kerületi előljárásnál további eljárás végett. Szükség esetében, ha t. i. a hivatalos figyelmeztetések nem használnak, a felügyelő bizottság kebeléből választott fegyelmi bizottság kitorli az illetőt a tanulók sorából.

5. Január végén fejeződik be az *első félév*. Ekkor tanári értekezleten állapítjuk meg az osztályzatokat. Bizonyítvány (Értesítő) gyanánt az ellenőrző könyvecske szolgál, melybe a tanuló igazolt és nem igazolt mulasztásai, erkölcsi viselete és összes érdemjegyei beiratnak. Az osztályozást az osztályfőnök írja alá, az üzleti főnök pedig láttamozza. Egy »elégtelen« jegygyel az általános osztályzat *másodrendű*, két vagy több »elégtelen«-nel *harmadrendű*.

A *második félév*, illetőleg az iskolai év juniussal végződik, a mikor az osztályozás és a bizonyítvány kiállítása épen úgy történik, mint az I. félévben. A kinek egy »elégtelen«-je van, vagy kettő, de az egyik a szépírásból, annak meg van engedve a következő iskolaév elején a javítás.

6. A III. osztály azon tanulóit, kik évközben kielégítő előmenetelt tettek, elbocsátó vizsgálatra mennek. Ezen vizsgálat az iskolai felügyelő bizottság elnökének elnöklése alatt tartatik és nyilvános. Erről a vizsgálatról a tanulók külön bizonyítványt kapnak, melyet a bizottság elnöke és az igazgató és a szaktanárok írnak alá.

Ha a III. osztályt végzett tanulók még a IV-ikben folytatják tanulmányaikat, az elbocsátó vizsgálaton ők is újra megjelenhetnek, s ez évfolyamról is külön bizonyítványt kapnak.

V.

Adatok az iskola látogatottságáról.

Iskolánk látogatottságát azon idő óta, hogy a tanoncok iskolázását a törvény (1884) kötelezővé tette, s ennek következtében a székes főváros is *három* kereskedő tanonc-iskolát nyitott, a következő adatok mutatják:

A beírt tanulók összes száma :

1884/85-ben	459
1885/86-ban	450
1886/87-ben	462
1887/88-ban	505
1888/89-ben	497
1889/90-ben	459
1890/91-ben	463
1891/92-ben	450
1892/93-ban	454
1893/94-ben	442
1894/95-ben	414
1895/96-ban	389

Megjegyzendő azonban, hogy minden évben számos ifjút kellett elutasítani, mert egyes osztályok túltömöttek lettek volna. A tanítás érdekében t. i. egy-egy alsóbb osztályba 48-nál, a felsőbbekbe pedig 30-nál több tanulót nem veszünk fel. A fentírt nagy szám elhelyezése is csak a kereskedelmi testület áldozatkészségével volt lehetséges, a mennyiben párhuzamos osztályokat állítottunk fel.

Nevezetesen egész

1893/94-ig volt előkészítő osztály	A, B,
» » I.	» A, B, C,
» » II.	» A, B, C,
» » III.	» A, B,
» » IV.	» egy.

1894/95-ben, midőn az oktatást heti 7 órára terjesztettük ki, pénzügyi tekintetből megszüntettük a délelőtti előkészítő osztályt; viszont a folyó iskolai évben a III. osztályt A, B, C-ben helyeztük el, úgy hogy az A osztályba 27, a B osztályba 24, a C osztályba 19 tanuló jutott. Ma tehát ismét összesen *tizenegy* osztályban foly a tanítás.

Mindenesetre egészségesebb az az állapot, mikor a tanulók az egész főváros területén arányosan oszlanak meg a számukra felállított iskolákban. Egyébként a megoszlás részben annak is tulajdonítható, hogy a székesfővárosi köz-

ségi tanoncziskolákban ingyenes a tanítás, a mi iskolánkban pedig, mint fentebb mondtuk, tandíjat kell fizetni.

VI.

Az iskolai (felügyelő) bizottság.

A felügyeletet az iskola vezetésére a »Pesti polgári kereskedelmi testület« kezdettől fogva egy »iskolai bizottság« által gyakorolja, melyet a választmány saját kebeléből választ három évre terjedő mandátummal. E bizottság az elnökből és 12 tagból áll.

Az iskolai bizottság intézkedik véglegesen az igazgató jelentése alapján a tanárok alkalmazásáról és tiszteletdíjáról, valamint a tantárgyak felosztásáról az egyes tanárok között. A tanulók komoly fegyelmi ügyeinek elintézésében, midőn valaki az iskolából való elutasításra rászolgál, egy 3 tagból álló fegyelmi bizottság közbenjárásával vesz részt az igazgatóval.

Az iskolai bizottság minden iskolai év elején ülést tart abból a célból, hogy az igazgatónak tanügyi, a titkárnak statisztikai részletes jelentését az elmúlt iskolai évről meghallgassa, az iskola vezetéséről, a tanítást, erkölcsi magaviseletet és az intézet egész állapotát illető körülményekről tudomást vegyen, s ezek alapján a kereskedelmi testület választmányának jelentést tegyen, a mire nézve pedig intézkedés szükségét látná, mint végrehajtó forum, intézkedjék.

Az iskolai év folyamában a szükséghez képest tart üléseket.

Különben a bizottságnak feladata az iskola mindenkori állapotáról tudomást szerezni s e célból az előadásokon időnként megjelenni. Minden bizottsági tag bármikor meglátogathatja ugyan az iskolát, de az intézet titkára külön meghívót is küld minden héten sorrendben egynek-egynek.

A bizottság elnöke elnököl az elbocsátó vizsgálatokon.

Az iskolai bizottságnak ezen hatáskörnél fogva igen jelentékeny befolyása van az intézetre, s jórészt ennek a befolyásnak tulajdonítható, hogy a mi szerény iskolánk az idő

haladásával mindig lépést tarthatott. A hála kötelességét rójuk le, midőn e helyen névszerint felsoroljuk azokat az érdemes férfiakat, a kik jegyzőkönyveink tanúsága szerint 1869 óta több kevesebb ideig tevékeny részt vettek a bizottság működésében. A korábbi időkről — sajnos — nagyon hézagosa az adatok.

Mindenekelőtt kegyelettel kell megemlékeznünk *Kerstinger Istvánról*, a kit Aigner Ferencz halála után már 1866-ban választottak meg bizottsági elnöknek, s a ki e minőségben 1889-ben bekövetkezett haláláig, tehát 23 éven át ritka ügyszeretettel, példás buzgósággal gondozta az intézetet s tiszteletreméltó egyénisége állandóan érezte jótekonny erkölcsi hatását az ifjúságra. Helyét a kereskedelmi testület *Szávoszt Alfonzzal* töltötte be. E férfiú 7 év óta áll a bizottság élén; meleg érdeklődéssel viseltetik az iskola iránt s hathatósan támogatja mindenben, a mi korszerű fejlődését előmozdítja.

A bizottságnak tagjai voltak 1869 óta a következők:

Eckbauer András	Prückler Ignác
Hahn Adolf	Romeiser Ferencz
Heyek Adólf	Schloss Alajos
Halbauer Rudolf	Schubert N.
Hopp Ferencz	Sigmund József
Hugmayer János	Spuller Ferencz
Kertész Tódor	Steinhardt Antal
Kiss Kornél	Szarvassy Sándor
Kölber Ágost	Topits József
Id. Mössmer József	Vághy Károly
Nádossy György	Waldhauser Adolf
Neustadt Gusztáv	Wolfner Zsigmond
Oszvald Mihály	

A jelen 1895/96. iskolai évben bizottsági tagok:

Elnök:

Szávoszt Alfonz (1889 óta).

Bizottsági tagok:

Bánhegyi József (1875 óta)	Klein J. D. (1894 óta)
Édeskuty Lajos (1891 óta)	Kreische Antal (1875 óta)

Leitner M. L. (1869 óta)	Titsch Gyula (1888 óta)
Marton Alajos (1891 óta)	† 1895. okt. 25.
Mössmer József (1888 óta)	Tömöry Károly (1879 óta)
Saxlehner Árpád (1891 óta)	Wolfner József (1891 óta)
Spitzer Ignác (1894 óta)	Titsch helyén Uhl Sándor

VII.

Az igazgató és az iskolai bizottság jelentései.

Az előbbi szakaszban említettük, hogy az igazgató évenként részletes jelentést tesz az iskolai bizottságnak az elmúlt évről, s hogy a bizottság ennek alapján ad számot az iskola állapotáról a kereskedelmi testület választmányának. Az igazgató jelentése tehát nagyon fontos actus az iskola vezetésében, nemcsak azért, mert adatokat foglal magában az iskola életéből, hanem azért is, mert alkalmat ad az igazgatónak irányeszmék közlésére, az oktatásügy iránti érdeklődés felkeltésére, fokozására szélesebb körben is.

A tüzetes jelentéseket megtenni *Lewin Jakab* kezdette meg; követi példáját a jelenlegi igazgató is. Régebben az iskolai bizottság az igazgatói jelentésnek csak lényegét vette fel a választmány elé terjesztendő saját jelentésébe; néhány év óta azonban egészében teszi magáévá, s megelégedésének, az iskola vezetésével való teljes egyetértésének azzal ad kifejezést, hogy a jelentésnek kinyomatását s a grémium közgyűlésén való szétosztását eszközli ki a választmánynál.

E sorok írója hiányosnak tartaná közleményét, ha módot nem nyujtana az olvasónak arra, hogy iskolánknak képét közelebbről megismerje. Felveszszük tehát e rajzba az iskolai bizottságnak az 1894/5. tanévről a választmány elé terjesztett jelentését, mely egész szövegében megegyez az igazgató jelentésével.

*A Pesti polgári kereskedelmi testület tekintetes Elnökségének
Budapesten.*

Tekintetes Elnökség!

A mult 1894/95. iskolai évről szóló jelentésünket van szerencsénk a következőkben előterjeszteni.:

A beírásokat a szokott időben végeztük. A jelentkezések legnagyobb részt rendesen történtek; 21 tanuló októberben, 8 novemberben, 5 decemberben, 4 januárban iratkozott be, a kik azonban késedelmöket igazolták. A II. félévben összesen 14 új tanuló lépett be.

Beiratkozott pedig összesen 414 tanuló, nevezetesen:

az előkészítő osztályba	57
» I. »	149
a II. »	144
» III. »	45
» IV. »	19
összesen	414

a kik mint az előző évben, 1 előkészítő, 3 párhuzamos első, 3 párhuzamos második, 2 párhuzamos harmadik és 1 negyedik osztályba voltak elhelyezve. Osztályaink száma tehát 10 volt.

Vallásfelekezeti szerint volt a tanulók közt:

róm. kath. hitvallású	182	=	44·0%
helvét »	21	=	5·1%
ágostai »	26	=	6·3%
gör.-kath. »	3	=	0·7%
gör.-keleti »	3	=	0·7%
izraelita »	179	=	43·2%
összesen	414	=	100·0%

Születési év szerint volt:

1882-ben született	10	=	2·4%
1881-ben »	34	=	8·2%
1880-ban »	95	=	23·0%
1879-ben »	108	=	26·1%
1878-ban »	98	=	23·7%
1877-ben »	56	=	13·5%
1876-ban »	12	=	2·9%
1875-ben »	1	=	0·2%
összesen	414	=	100·0%

Anyanyelv szerint:

magyar anyanyelvű . . .	370	=	89·4%
német » . . .	34	=	8·2%
tót » . . .	6	=	1·5%
olasz » . . .	1	=	0·2%
szerb » . . .	3	=	0·7%

Évközben kilépett 101, osztályoztatott 313. Ezek közül általános osztályzat szerint:

jeles rendű	14	=	4·5%
I. » jó	91	=	29·1%
I. » elégséges	98	=	31·3%
II. » javító vizsg. ut.	53	=	16·9%
III. » ismétlésre ut.	57	=	18·2%
összesen	313	=	100·0%

Azok tehát, kik teljesen megbuktak, 18%-ot tesznek ki, a mi, tekintve az alkalmazott szigort, soknak nem mondható. Örömmel jelenthetjük általában, hogy a tanulás eredményében haladást tapasztalunk; kétségtelen is, hogy a mely arányban javul továbbra is az iskolátogatás, oly arányban fog csökkenni azon tanulók száma, a kik a minimális követelésnek nem tudnak megfelelni. E tekintetben az előljáróságok egyre erélyesebb támogatást nyújtanak a tanonczoktatás ügyének.

A tanítás az egész iskolai éven át zavartalanul folyt; a III. és IV. osztály növendékeivel az elbocsátó vizsgálatot az iskolai bizottság elnökének elnöklése alatt, több biz. tag és vendég jelenlétében június 23-án tartottuk meg.

A vizsgálatra bocsátott ifjak általában jól, többen közülök jelesen feleltek meg. A jelenvoltakat nemcsak a szóbeli vizsgálatok elégitették ki teljesen, hanem az egész évben készített írásbeli dolgozatok is, melyek közszemlére voltak kitéve. Ezen dolgozatok között (számtoniak, könyvviteliek, levelezésből valók váltók) nem egy volt, mely csín tekintetében felette dicséretre méltó szorgalomról és ügyességről tanuskodott.

A vizsgálat befejeztével az elnök beszédet intézett az iskolát elhagyandó ifjakhoz s meleg köszönetet mondott az

igazgatónak és a tanároknak sikeres fáradozásaikért. A tanulók közül egy a Pesti polg. kereskedelmi testületnek és az iskolai bizottságnak köszönte meg az iskolára fordított áldozatait és gondoskodását, egy másik pedig az igazgató és tanári kar iránt fejezte ki az ifjúság háláját.

Ezután következett a Budapesti keresk. és iparkamara 150 frtnyi ajándékának kiosztása. Jutalmat kaptak takarékpénztári könyvecskékben 20, illetve 10 forintonként kiváló szorgalomért és példás magaviseletért a következő tanulók:

A IV. osztályból:	Krumm Aladár (Neruda Nándor).	20 frt
» » »	Schaschek Emil (Beráts Szinner és tsa)	20 »
» III. »	Mile István (Kirchknopf és Ádám)	10 »
» » »	Schrottmann I. (Schwarz L. és tsa)	10 »
» » »	Sonnenfeld I. (Grill Károly)	10 »
» » »	Südfeld Gáb. (Goldberger S. és fiai)	10 »
» » »	Kupai László (Fekete József)	20 »
» II. »	Bereczky Ferencz (Schiller A. és tsa)	10 »
» » »	Merényi Lajos (Székely Gyula)	10 »
Az I. »	Berger Sándor (Schwarz Lajos és tsa)	10 »
» » »	Glückselig Emil (Stiássny testv. és tsa)	10 »
Előkészítő oszt.	Braun Aladár (Braun Dezső)	10 »

Ezen alkalommal még néhai Titsch Gyula bizottsági tag úr is felajánlott 20 frtot két jeles tanuló megjutalmazására. Ez összegből 10 frtot Wachsmann Ármin és 10 frtot Braun Gyula III. oszt. tanulók kaptak.

A keresk. és iparkamarának iskolánk iránt már évek során át tanusított kitüntető jóindulatáért ez alkalommal is hálás köszönetet mondani kedves kötelességünknek tartjuk. Fájdalom, hogy Titsch Gyula úr iránt már csak hálás emlékezettel róhatjuk le tartozásunkat. Az ő érdeklődése iskolánk minden ügye iránt, a tanári kar törekvéseinek tőle tapasztalt méltánylása, igazi tanügy-baráti lelkesége felejtethetlen lesz előttünk.

Visszatérve az iskolai év lefolyásának jellemzésére, fel kell említenünk, hogy tanulóink fegyelem dolgában általában megfeleltek az iskolai szabályoknak, a mennyiben komolyabb

kihágás nem történt, sőt a felsőbb osztályok tanulói szokott példás magaviseletet tanusítottak ez évben is. Ellenben gyakoriak az újonnan belépő tanulók között a pajkosság, rendetlenség s a neveltlenség különféle jelenségei. Nem csekély azok száma, a kik nemcsak hogy a legelemibb ismeretek híjával lépnek a kereskedői pályára, hanem szükségét sem érzik annak, hogy valamit tanuljanak.

Az erkölcsöknek ezen elvadásásával, a fiatal léleknek ezen zsidbadtságával szemben az iskolának nagy kötelességei vannak, s tanári testületünk ezen kötelességek tudatában mindent megtett és tesz, hogy működése körében ne csak tanítsa, hanem nevelje is tanítványainkat. Megnyugvással mondhatjuk, hogy fáradozásunk nem sikertelen, különösen ott, hol a tanuló főnöke is szívéen hordja a fiú erkölcsi érdekeit, s az iskola a házi fegyelem kellő szigorával támogatja. Valóban óhajtandó, hogy a főnök uraknak ezen érdeklődése és közreműködése általános legyen. Kívánatos ez nemcsak a közerkölcsiség és a közműveltség szempontjából, hanem magának a kereskedőosztálynak érdekében is. Ha a tisztelt kereskedő urak egy kis figyelemre méltatják a lélektani jelenségeket, el fogják ismerni, hogy csak abból a tanonczból lesz valami az üzletben, a ki az iskolában is becsülettel megallja helyét. A mi intézetünk mindig arra törekedett, hogy a tanulók jellemére is művelőleg hasson, s az ifjak lelkében nemesebb ambíciót keltsen. Ha e törekvése sikerül, első sorban a kereskedők látják hasznát; joggal megvárhatjuk tehát, hogy a főnök urak segítségünkre legyenek. Ha az iskolalátogatást pontosan ellenőrzik, s úgynevezett »üzleti teendők« címén nem vonják el tanoncaikat törvény ellenére az előadásoktól; ha időt adnak nekik feladataik elkészítésére; ha a tapasztalt hanyagságot szigorral torolják meg: akkor bizonyára kisebb lesz az elzüllöttek, a kimaradók száma, kevesebb lesz a tudatlanság és rosszaság miatti panasz, s viszont nagyobb lesz a tanultabb és derekabb kereskedelmi alkalmazottak száma is.

A tanári karban az 1894/95. iskolai évben változás nem történt.

Az oktatást, minthogy a nm. vallás- és közoktatásügyi

miniszteriumhoz még 1893-ban beadott emlékiratunk saját tantervünk további megtarthatása iránt elintézést nem nyert, jóváhagyás reményében ezen tanterv szerint folytattuk és folytatjuk ma is.

Megemlítendőnek tartjuk, hogy az a kis könyvtár, melyet tanári karunk az alsófokú kereskedelmi szakoktatás javára megindított, a lefolyt évben Szélba József tanár úr kereskedelmi földrajzával gyarapodott. Eddig tehát a magyar nyelv, a levelezés, ügyszerkezet és váltóisme, árúisme, számtan, könyvtétel és földrajz tanításához adtunk országos használatra engedélyezett szakkönyveket.

Nem közvetlenül iskolánk ügye, de megemlítjük, hogy az országos tanonczoktatás fejlesztése jelentékeny tényezőt nyert a kereskedelmi szakiskolai tanárok országos egyesületében, mely a múlt iskolai évben alakult. Ennek az egyesületnek elnöki tisztségére a közbizalom iskolánk igazgatóját emelte; tagja iskolánk minden tanára. Hivatva van pedig arra, hogy a kereskedelmi szakoktatás minden fokozatán, tehát a tanonczoktatásban is erélyes tevékenységet fejtsen ki a korszerű javítás, a haladás érdekében. Az alsófokú kereskedelmi szakoktatás országos szervezete ma még gyenge; a továbbképzésről gondoskodva nincs, holott a szükségérzete egyre általánosabbá válik, — s így a Pesti polgári kereskedelmi testület alsófokú szakiskolájának ezen a téren is van hivatása, melyet legjobb erőnkkel igyekszünk teljesíteni.

Budapest, 1896. márczius 2-án.

A tekintetes Elnökség iránt

legmélyebb tisztelettel

A Pesti polgári keresk. testület alsófokú szakiskolai bizottsága:

Szávoszt Alphonz,
elnök.

Névy László,
igazgató.

Bricht Lipót,
titkár.

VIII.

A tanári kar.

A »Pesti polgári kereskedelmi testület« egykori vasárnapi iskolájának történetében, mint már fentebb jeleztük, nevezetes momentum az, mikor 1869-ben az intézet a kereskedelmi akadémiába került, igazgatását az akadémia igazgatójára, s a tanítást szintén az akadémia tanáira bízta.

A mondott évben a keresk. akadémia tanárai közül a következők működtek a vasárnapi iskolában: Karner Antal, Maár Péter Pál, Nordheim Gyula, Pröll Antal, Streubel Gyula, Szelba József; az előbbi tanítók közül csak Barczen János fővárosi tanító maradt meg.

A következő években is mindig azt az elvet követte az igazgató, hogy a tanoncokat lehetőleg a kereskedelmi akadémia tanárai tanítsák. Ezt követelte az a körülmény is, hogy a tanonciskola a kereskedelmi akadémiába volt elhelyezve, s annak felszerelését használta; de az oktatás szempontjából is kívánatos volt, hogy a felsőbb tanintézet tanárai foglalkozzanak a tanoncokkal. Mindazáltal volt kivétel. Lewin igazgató az oktatás elemi részét főképen az előkészítő osztályban szívesen bízta elemi iskolákban működő tanítókra. Ezen intézkedést fenntartja a jelenlegi igazgató is, és az előkészítő osztály példás vezetése mutatja, hogy helyesen cselekszünk. Az iskola kibővülésével a tanárok számának szaporítása vált szükségessé, s a mennyiben az akadémia tanárai nem vállalkoznak az órák ellátására, más intézetekből kell meghívni alkalmas férfiakat; a középiskolai vagy szakszerű qualificatio azonban megkívánatik. Jelenleg az összes osztályok heti 73 óráját 15 tanár látja el. Ezek közül 9 akadémiai tanár, 6 bejáró. Az óramaximum 9, a minimum 2.

Itt adjuk teljes névsorát működésük idejével együtt azon férfiaknak, a kik iskolánkban 1869 óta tanítottak és tanítanak:

A tanárok névsora:

1. *Barczen János*, főv. igazgató-tanító . . . . 1869—88
2. *Bánó József*, főv. igazgató-tanító . . . . 1890—

3. *Beck József*, a keresk. akadémia szépíró-tanára . . . . . 1871—95
4. *Bogyó Samu*, a keresk. akad. tanára . . . . . 1885—
5. *Bricht Lipót*, a keresk. akad. titkára . . . . . 1888—
6. *Burghardt Gusztáv*, a keresk. akad. tanára . . . . . 1872—73
7. *Erdélyi J. Jenő*, a keresk. akad. tanára . . . . . 1888—
8. *Fillinger Károly, fővárosi polg. isk. tanár . . . . . 1874—76
9. *Karner Antal, a keresk. akad. tanára . . . . . 1869—72
10. *Dr. Koós Gábor*, a keresk. akad. tanára . . . . . 1879—
11. *Dr. Kremmer Antal*, fõv. fõreálisk. tanár . . . . . 1890—
12. *Kreutzer Lipót*, szaktanár, a Budapesti Takarékpénztár tisztviselője . . . . . 1895—
13. *Lubich Emil*, a keresk. akad. tanára . . . . . 1873—95
14. *Maár Péter Pál, a keresk. akad. tanára . . . . . 1869—71
15. *Németh József*, fõv. polg. isk. tanár . . . . . 1885—90
16. *Névy László*, igazgató . . . . . 1884—
17. *Nordheim Gyula, a keresk. akad. tanára . . . . . 1869—81
18. *Novák Sándor*, a keresk. akad. tanára . . . . . 1883—85
19. *Pröll Antal, a keresk. akad. tanára . . . . . 1869—74
20. *Dr. Schack Béla*, a keresk. akad. tanára . . . . . 1895—
21. *Dr. Simonyi Jenő*, a keresk. akad. tanára . . . . . 1890—
22. *Sretvizer Lajos*, fővárosi elemi isk. igazgató-tanító . . . . . 1883—
23. *Streubel Gyula*, a keresk. akadémia tanára . . . . . 1869—74
24. *Szabó József*, fõv. polg. isk. igazgató . . . . . 1888—
25. *Szélba József*, a keresk. akadémia tanára . . . . . 1869—
26. *Tichy János*, fõv. polg. isk. tanár . . . . . 1885—95
27. *Tóth Gábor, a keresk. akadémia tanára . . . . . 1872—83
28. *Trautmann Henrik*, a VI. ker. fõv. felsõ keresk. isk. tanár . . . . . 1895—
29. *Vajdaffy Gusztáv*, fõv. elemi isk. igazgató-tanító . . . . . 1874—90
30. *Vörös Kálmán*, fõv. elemi tanító . . . . . 1874—83
31. *Willurrotter Artur*, a keresk. akad. tanára . . . . . 1894—

A *-gal jelöltek már elhaltak.

A tanári kar 1895/96-ban:

I g a z g a t ó :

Névy László, a Budapesti kereskedelmi akadémia hely. igazgatója, a »Kereskedelmi szakiskolai tanárok országos egyesületének« elnöke, a székes főváros törvényhatósági bizottságának tagja, több irodalmi, közművelődési és tanügyi egyesület rendes és tiszteletbeli tagja.

Tanít váltóismét a III. B és nemzetgazdasági ismereteket a IV. osztályban. 2 óra.

T a n á r o k :

Bánó József, fővárosi igazgató-tanító.

Tanít szépírást az előkészítő, az I. C, II. A és II. B osztályban. 4 óra.

Bogyó Samu, középiskolákra és kereskedelmi iskolákra képesített tanár, a Budapesti kereskedelmi akadémia rendes tanára, a tanárvizsgáló bizottság tagja.

Tanít számtant a II. A, II. B, III. B, III. C, IV., váltóismét a III. A és III. C osztályban. 9 óra.

Bricht Lipót, középiskolákra képesített tanár, a Budapesti kereskedelmi akadémia titkára, egyszersmind titkár ezen iskolánál.

Tanít árúismét a III. A, III. B, III. C osztályban. 3 óra.

Erdélyi J. Jenő, középiskolákra képesített tanár, a Budapesti kereskedelmi akadémia tanára.

Tanít könyvvitelt az I. A, I. B, I. C, II. A osztályban és szépírást az I. A, I. B osztályban. 6 óra.

Dr. Koós Gábor, a Budapesti kereskedelmi akadémia rendes tanára.

Tanít árúismét a II. A, II. B, II. C és a IV. osztályban. 4 óra.

Dr. Kremmer Antal, székes-fővárosi főreáliskolai tanár.

Tanít magyar nyelvet az I. A és II. A osztályban. 4 óra.

Kreutzer Lipót, képesített szaktanár, a Budapesti takarékpénztár zálogkölcson részvénytársaság levelező osztályának főnöke. A »Magántisztviselők lapja«-nak szerkesztője.

Tanít könyvvitelt a III. A osztályban és a IV. osztályban. 3 óra.

Dr. Schack Béla, középiskolákra képesített tanár, a Budapesti kereskedelmi akadémia rendes tanára, a »Kereskedelmi Szakoktatás« című folyóirat szerkesztője.

Tanít magyar nyelvet a II. B, II. C osztályban és levelezést a III. A, III. B, III. C osztályban. 7 óra.

Dr. Simonyi Jenő, középiskolákra képesített tanár, a Budapesti kereskedelmi akadémia rendes tanára.

Tanít magyar nyelvet az I. B és I. C osztályban. 4 óra.

Sretvizer Lajos, székes-fővárosi igazgató-tanító.

Az előkészítő osztály tanára. 5 óra.

Szabó József, székes-fővárosi polgári iskolai igazgató, középiskolákra képesített tanár.

Tanít kereskedelmi számtant az I. A, I. B, I. C osztályban. 6 óra.

Szélba József, a Budapesti kereskedelmi akadémia tanára.

Tanít földrajzot az I. A, I. B, I. C, II. A, II. B, II. C osztályban. 6 óra.

Trautmann Henrik, székes-fővárosi felső kereskedelmi iskolai tanár, képesített szaktanár, a »Kereskedelmi szakiskolai tanárok országos egyesületének« főtitkára.

Tanít könyvvitelt a III. B osztályban 2 óra.

Willnrotter Artúr, kereskedelmi iskolákra képesített tanár, a Budapesti kereskedelmi akadémia tanára, a »Kereskedelmi szakiskolai tanárok országos egyesületének« titkára.

Tanít kereskedelmi számtant a II. C és III. A osztályban és könyvvitelt a II. B, II. C és a III. C osztályban. 6 óra.

IX.

Tankönyvek.

A tanári kar az oktatás eredményét lehetőleg biztosítani akarván, arról is gondoskodott, hogy a tanoncok a mi iskolánk szükségéhez alkalmazott, megállapított elvek szerint készült tankönyveket használhassanak. E célból indította meg

Névy László igazgató Kókai Lajos kiadásában már 1886-ban az »Alsófokú kereskedelmi iskolai könyvtár«-t, melyben a következő művek jelentek meg:

Névy Lászlótól:

1. Magyar Olvasókönyv I. Rész. Közéleti iratokkal.
2. Magyar Olvasókönyv. II. Rész. Szerződésekkel és váltóismével.
3. Magyar kereskedelmi levelező különös tekintettel az áruüzletre.

Bogyó Samutól:

4. Feladatok a kereskedelmi számtanból alsófokú kereskedelmi iskolák számára.

Erdélyi J. Jenőtől:

5. Az egyszerű és kettős könyvvitel.

Dr. Koós Gábor:

6. Árúisme.

Szilba József:

7. Földrajz tanoncz-iskolák számára.

Ezen műveket a vallás- és közoktatásügyi miniszterium országos használatra engedélyezte. Használatban van még:

Dr. Sebestyén Jenőtől:

8. Kereskedelemisme.

Az előkészítő osztályban:

Székely Mórtól:

9. Számtani gyakorlókönyv.

X.

Titkárok.

1869 óta, midőn t. i. a Pesti polgári kereskedelmi testület tanoncz-iskoláját a kereskedelmi akadémiába helyezték át, ezen intézetnek akkori quaestorát, utóbb titkárnak nevezett tisztviselőjét bízták meg egyszersmind amannak quaestori, illetőleg titkári teendőivel is.

A titkár jegyzője az iskolai bizottság üléseinek. Ő szedi be a tandíjakat, gondoskodik az iskola mindennemű anyagi szükségleteiről, készíti a statisztikai kimutatásokat, őrzi az

irattárt s általában végzi az adminisztratív munkát. Mindezzért külön tiszteletdíjat húz a kereskedelmi testület iskolai pénztárából. A jelenlegi titkár mint képesített tanár heti 3 órában részt vesz a tanításban is.

A titkári tisztelet betöltötte:

Czigler Nándor 1869—1871.

Maksziányi Ágost 1871—1880.

Jónás János 1881—1885. (Ekkor megválasztották a pozsonyi kereskedelmi akadémia igazgatójának.)

Bricht Lipót. (Lásd a tanárok között.)

XI.

Kitüntetett tanulók.

Azon jóakarataknak és méltánylásnak, melyet intézetünk a székes-főváros kereskedői részéről tapasztal, szép bizonyossága az, hogy a »Budapesti kereskedelmi és iparkamara« 1889 óta évenként 150 frtot szavazott meg jutalomképen iskolánk jó magaviseletű és jeles előmenetelű tanulóinak számára. Ezen ajándékot 10 és 20 frtos részekben minden iskolai év végén az elbocsátó vizsgálat alkalmával osztjuk ki takarékpénztári könyvecskékben.

Azon derék tanulók, kik magukat e kitüntetésre érdemesekké tették, évről-évre a következők:

1888/89-ben:

Dankó Lőrincz, Grünhut Adolf, Kopp Ferencz, Knorr Ödön, Nagy János, Schrötter Mór, Schey Ernő, Szántó Lajos, Ujhelyi Nándor, Weiner Lajos.

1889/90-ben:

Ausim Ernő, Freund Vilmos, Föhlhósi József, Gergolovics Vilmos, Gregortsik Márton, Kovács Gyula, Philippovics Béla, Piros József, Rajos Béla, Schey Ernő, Weisinger Ferencz.

1890/91-ben:

Föhlhósi József, Föglein Károly, Gergolovics Vilmos, Gregortsik Márton, Hebentanz Sándor, Jáger Gusztáv, Ked-

vessy György, Markhót Lajos, Ninausz István, Pauker Mór, Strack János.

1891/92-ben :

Föglein Károly, Gergolovics Vilmos, Höll Lajos, Jäger Gusztáv, Kálmán Adolf, Kedvessy György, Koncz Béla, Krünner Ágost, Pauker Mór, Rosenzweig Leó, Strack János.

1892/93-ban :

Braun Gyula, Brüll Sámuel, Frankl Mór, Grosz Hugó, Holl Lajos, Kálmán Adolf, Kohn Sándor, Leschkó József, Mosonyi Árpád, Pauker Mór, Revere József.

1893/94-ben :

Cservenka Ferencz, Fekete Gyula, Jólesz Arnold, Kohn Sándor, Kupa László, Mosonyi Árpád, Revere József, Schaschek Emil, Schrottmann Izidor, Südfeld Samu, Wiesner Károly.

1894/95-ben :

Lásd a 32. lapon.

XII.

Az 1895/96. évi tanulók névsora.

Előkészítő osztály.

	Adamecz Lajos		Keller Mihály
	Arnstein Ödön		Kontz Lajos
	Ács András	30	Lá ngh Gyula
	*Balázs József		Löwy Géza
5	*Bentsch Nándor		Mandel Gusztáv
	Borsos Sándor		Mészáros Sándor
	Burger Zsigmond		Munk Miksa
	Buri Gyula	35	Niehold Antal
	Diamant Mór		Nonn Ferencz
10	Dobos Gyula		Pásztor Ignác
	*Ehrenfeld Sándor		Perényi Gyula
	Elsner Gusztáv		Rauscher Géza
	Id. Fischer Jakab	40	Schulz Ferencz
	Ifj. Fischer Jakab		Schwartz Zsigmond
15	Friedmann Rezső		Simon Béla
	Gansl Ignác		Sipos Jenő
	Gänsdorfer Rezső		Sohr József
	Grossmann Jenő	45	Steinbach János
	Gulyás Elemér		Szolcsányi Gyula
20	Gutfreund Samu		Tisch Róbert
	Győry György		Tuli Dezső
	Haszmann Lajos		*Ullmann Arnold
	Hengel András	50	Varga István
	Hoffmann Frigyes		Wagner Dénes
25	Hrubesch Gyula		Weisz József
	Jursics Ferencz		Wissnyey Károly
	Karl Gusztáv		Zelkó József

I. A. osztály.

	Adler Jenő		Benyó Sándor
	Bartha Géza	5	Beretzky Dezső
	*Belányi Béla		Blau Zsigmond

A *-gal jelöltek kimaradtak.

	*Bleier Rezső		Lebenstein Mór
	Bleyer Farkas		Lipner Jenő
	Braun Aladár	30	Lucs Artúr
10	Brüll József		Mile László
	Czeizler Márkus		*Pfeifer Emil
	Dávid Ferencz		Stark Dezső
	*Dibáczy Antal		Steiner József
	Dorogmann Károly	35	*Stein Sándor
15	Feldenblüh Alfréd		*Sthymmel Miklós
	*Flaschner Alajos		Stift Nándor
	Friesz József		Strasser Béla
	*Gleich Hugó		*Szirbek József
	Grünfeld Manó	40	Takács Kálmán
20	*Herlinger Zsigmond		Taubner József
	Hermann Emil		Ürge Lajos
	Hetényi Béla		Ürge Rezső
	Hirschler Dezső		Waltz József
	Hrabovszky József	45	Weisz Géza
25	Huber Dezső		Weisz Leó
	Kornfeld József		Weisz Samu
	Kuncz Henrik		Wiesenberger Henrik

I. B. osztály.

	Auspitz Sándor	15	Gally Árpád
	Bábits Imre		Goldsmann Emil
	Bergel Izidor		Grau Lajos
	Bocsán Kornél		Gulyás Antal
5	Cserny József		Hevesi Ödön
	Csorna Gyula	20	Hodermarszky Gyula
	Diamant Géza		Höll Kálmán
	Dick Mór		Kaiser József
	Eifried Nándor		Klein Miksa
10	Feldmár Vilmos		Koblinger Jenő
	Fischer Adolf	25	Kohn Samu
	Friedmann Adolf		Kurmann Lajos
	Friedmann Lajos		Kutalek Artúr
	Fruchs Mór		Mermelstein Ernő

	Mohay József		Szebehelyi Béla
30	Popovits Radomir		Szerecz János
	*Ráth Sándor	40	Tanács Pál
	Rein Jenő		Trautmann Oszkár
	Ruprecht Kamill		Vargha Mihály
	Schindler József		Végh Jenő
35	Schlesinger Miksa		Weisz Izidor
	Schwartz Aladár	45	Weisz Lajos
	*Simontsits Jenő		Weisz Sámuel

I. C. osztály.

	Babnits Gyula		Lukavetz Ferencz
	Basch Arnold	25	*Menczer Aladár
	Beck Ferencz		Musitz Lajos
	*Borbély Kanut		Naab Artúr
5	Breuer Dezső		Ohlhanns Vilmos
	Czibere István		Ormos Imre
	Dániel Andor	30	Peschák Ignác
	Dietrich József		Pécsner István
	Fischer Jenő		Prohászka Árpád
10	Gasmayer István		Rozsmanith István
	Geng Péter		Sárik Rezső
	Glasz Béla	35	Sároi Szabó Béla
	Goldschmied Ervin		Schöllér Lajos
	Granát Samu		Schwarzkopf Gyula
15	*Háhn Gábor		Schwartz Simon
	Háj Mihály		Sohr Miksa
	Kamarás Mihály	40	Steiner Rezső
	Knezelác Milos		Stern Ármin
	Koczián Mátyás		Strassenreiter Ferencz
20	Kohn Gyula		Susil Imre
	Kohn Henrik		Szentgyörgyi Zoltán
	Kovácsics István	45	Szerpák Dusán
	Kreisits Ferencz		

II. **A.** osztály.

	Ackermann Miksa		Petrácz István
	Ádám Mihály		Podoletz István
	Bánits Antal	25	Porgesz Izidor
	Csengeri József		Ráczy Gyula
5	Fabriczky Samu		Roszhon Sándor
	Fischer Nándor		Rudas József
	Hahn János		Schwarcz Izidor
	Herrmann Győző	30	Schwarz Jenő
	Holzschuh Jenő		Schwarz Lajos
10	*Kehrer Béla		Schwarz Sándor
	Kindzierszky István		Seiler László
	Knopfler Henrik		Séda Károly
	Kohn Pál	35	Soóky János
	Kuty Sándor		Stier Manó
15	Lázár Jenő		Szidarovszky Elemér
	Liedl Antal		Szóka Lajos
	Mácsay Vilmos		Szőcsik Dezső
	Maczejka Aurél	40	*Tausig Mór
	Malmarits István		Vojcsik Henrik
20	Miszikievicz István		*Wolff Béla
	Panovitz Kálmán		Zirkelbach Ernő
	Penninger Gusztáv		

II. **B.** osztály.

	Arkauer Jenő		Kerekes Mátyás
	Ádám Zsigmond		Knisz Gyula
	Blumenstock Károly		Kochlács Lajos
	Blumenthal Kornél		Köpcsényi János
5	Bozóky László	15	Krausz Mihály
	Cservenka Jenő		*Kudják Rezső
	Fuchs Adolf		Obermayer Jenő
	Izinger Ferencz		Perl Géza
	Joanelli Oszkár		*Polgári Gyula
10	Keitner József	20	Puchinger Rezső

	Schelly József		Turku Gyula
	Schmidt József		Vastag Lajos
	*Schwarz Henrik		Waltner József
	*Schwarz Samu	30	*Weinberger Árpád
25	Stern Zsigmond		Weisz Henrik
	Szeifert Jenő		Wollák Ernő

II. C. osztály.

	Adler Berthold		Latzkó József
	*Baranyai Károly	20	*Lauer mann Dezső
	Blumenthal Imre		Lichter Lajos
	*Davidek József		Mannert Ferencz
5	*Deim József		Poll Lajos
	*Eperjessy István		Pollák Ármin
	Geszner Béla	25	Polonyi Imre
	Goldberger Miksa		Pósfay István
	*Graszl Ágoston		Rieger József
10	Hesky Henrik		Roth Ármin
	Hirsch Bernát		Schwarz József
	*Hoffmann Rikárd	30	Sövegjártó Ferencz
	Hutera János		Steiner Hugó
	Kelecsényi Zoltán		Timkó Sándor
15	Kiss Vilmos		Wiesner Gyula
	Komáromy József		Windt Rezső
	Krenedits Elek	35	Zilzer Imre
	Lakatos János		

III. A. osztály.

	Barabás Endre		*Herz Rezső
	Deák Ferencz		Irgang Kálmán
	*Dvorzsák Ferencz	10	*Jancovius Árpád
	Fonféder Samu		*Klopfer Vilmos
5	Geszler Ödön		Kohn Sándor
	*Glückselig Emil		Kovácsy Ágost
	Gömöry József		*Marschall Alajos

15	Mátrai József	Steiner Andor
	Mayerhöffer Jenő	Szauer Árpád
	Pohl Ferencz	Szávits István
	Potenezsár Endre	25 Vogt Ferencz
	*Rindauer József	*Zay József
20	*Schwarczkopf Adolf	Zlinszky László
	Stark Mór	

III. B. osztály.

	Böhm Károly	Pollák Izidor
	Fried Mór	Richter Károly
	Friedmann Ödön	15 Roháts Lajos †
	Glauber Jenő	Salamon Dezső
5	Haas Lipót	Schaschek Dezső
	Hogl Károly	Schlesinger Ádám
	Kump Gyula	Sterk Aladár
	*Leitgeb József	20 Szakácsy István
	Lészay Miklós	Töpper Béla
10	Liedl Ferencz	Ungvár Náthán
	Oplatka Károly	Viola Dezső
	Papp Ferencz	Weisz Artúr

III. C. osztály.

	*Ascher Dezső	Mellinger A. Gerzson
	Bergmann Rezső	Merényi Lajos
	Briefrel Géza	Nagel József
	Friedmann Sándor	Preiszlér Vilmos
5	Gregor Géza	15 *Prisztás Ferencz
	Grünhut Vilmos	*Pucher Nándor
	*Hlavacsek Gyula	Rosenberg Rikárd
	Klauser Vilmos	Schwarcz Jenő
	Lebánovits Szilárd	Wissnyei Imre
10	Manger Jenő	

IV. osztály.

*Braun Gyula		Raab János
Feuerwerker Ártur	10	Schlager Andor
Fuchs János		Schrottmann Izidor
Hegedűs Gyula		Sonnenfeld Jakab
5 Klöcker Lajos		Südfeld Gábor
Lederer Albert		Ungerleider Adolf
Mile István	15	Wachsmann Ármin
Mornberger Győző		

